

VIDEOTASVIRGA OLIISHDA MAXSUS YORITISH TEKNOLOGIYALARINING AHAMIYATI

Raxmatov Muhammadali Shamsiddin o'g'li

Respublika televideniye va radio texnikumi

Annotatsiya: Ushbu maqolada videotasvirga olish jarayonida yoritish texnologiyalarining tutgan o'rnini yoritib beriladi. Maxsus yoritish vositalarining sifati, joylashuvi va turlari video mahsulot sifati va tomoshabinga ta'sir ko'rsatish darajasiga qanday ta'sir qilishi tahlil qilinadi. Shuningdek, amaliy misollar orqali tabiiy va sun'iy yoritishning farqlari, zamonaviy texnologiyalar (LED, softbox, ring light) imkoniyatlari bayon etiladi.

Kalit so'zlar: yoritish texnologiyasi, videotasvir, sun'iy yorug'lik, LED, softbox, video sifati

Kirish: Zamonaviy axborot vositalarida video kontentning roli ortib bormoqda. Bloggerlar, operatorlar, jurnalistlar va kino ijodkorlar sifatli tasvir yaratishda yoritish texnologiyalariga katta e'tibor qaratmoqdalar. Chunki yorug'lik — bu nafaqat texnik jihat, balki estetik muhim vositadir. To'g'ri tanlangan yoritish vositasi orqali sahna kayfiyati, obraz ifodasi va tomoshabinning diqqatini boshqarish mumkin. Shu sababli, yoritish texnologiyalarini chuqur tushunish va ularni to'g'ri qo'llash har qanday videotasvir olish jarayonining ajralmas qismidir.

Asosiy qism:

1. Yoritishning asosiy funksiyalari:

Yoritish texnologiyasi videotasvirga ko'plab yo'nalishlarda ta'sir ko'rsatadi:

Obyektni yoritish: Har qanday videoda asosiy obyekt – bu inson, buyum yoki manzara bo'lishi mumkin. Ularni to'liq va aniq ko'rsatish uchun yorug'lik muhim rol o'ynaydi. Masalan, intervyu jarayonida intervyulovchining yuzi yaxshi yoritilmasa, tomoshabin uchun noqulaylik tug'iladi.

Kayfiyat yaratish: Yorug'likning kuchi, rangi va yo'nalishi sahnaning hissiy ohangini belgilaydi. Yorqin, iliq rangli yorug'lik quvnoq yoki romantik muhit yaratadi, sovuq va qorong'u yoritish esa jiddiylilik, xavf yoki sirli holatni aks ettiradi.

Chuqurlik va hajm yaratish: Yoritishning to'g'ri tashkil etilishi sahnaga "uch o'lchamli" ko'rinish beradi. Bu yondashuv, ayniqsa, kino va reklama sohasida keng qo'llaniladi.

Estetik ko'rinish: Teri rangi, kiyim detallari va mayda aksessuarlarning to'g'ri ko'rinishi, yoritish orqali amalga oshiriladi. Masalan, professional intervyularda sochlarning yaltirashi, yuzning tekis yoritilishi alohida e'tibor bilan yoritiladi.

2. Yoritish texnologiyalari va vositalari:

Bugungi kunda turli yoritish vositalari mavjud bo'lib, ularning har biri o'ziga xos xususiyatlarga ega:

Softbox: Bu yoritkich tasvirni yumshoq va teng tarqalgan nur bilan ta'minlaydi. Portret va interyer sahnalar uchun ayni muddao. Softbox yordamida qattiq soyalar kamaytiriladi va yuzda yumshoq akslar paydo bo'ladi.

Ring light (halqali yorug'lik): Bu asosan blogerlar va vizajistlar orasida mashhur. U kameraning atrofida joylashadi va yuzni teng yoritadi. Ko'zda halqasimon nur aksini hosil qiladi, bu esa estetik jihatdan jozibali ko'rinadi.

LED panellar: Energiya tejamkor, harorat va yorug'lik kuchini sozlash mumkin. Kichik hajmda ko'chma holatda ishlatilishi mumkinligi sababli, mobil kontent yaratuvchilari uchun qulaydir.

Key light, fill light, back light: Klassik “uch nuqtali yoritish tizimi”:

Key light – asosiy yorug'lik manbai;

Fill light – soyalarni yumshatadi;

Back light – fon yoki modelning orqa qismini yoritib, uni fon bilan ajratadi.

3. Tabiiy va sun'iy yorug'lik:

Ko'plab videoijodkorlar tabiiy yorug'likdan foydalanishga harakat qilishadi, chunki u mutlaqo bepul va yumshoq. Lekin quyosh nuri doim bir hil yo'nalishda emas – bulutlar, kun vaqti, oyning joylashuvi uni o'zgartirib turadi. Natijada, bir xil sifatdagi sahnalarni olish qiyinlashadi.

Sun'iy yorug'lik vositalari esa:

nazorat qilinadi,

istalgan yo'nalishga buriladi,

intensivligi sozlanadi,

istalgan vaqtda takroriy ishlatiladi.

Shu sababli, kinostudiyalar va professional kontent yaratuvchilar asosan sun'iy yoritish tizimlaridan foydalanadilar.

4. Yoritishda rang harorati va balansi:

Yoritishning yana bir muhim jihati – **rang harorati**. Oq nur (daylight) taxminan 5600K bo'lsa, iliq sarg'ish nur (tungsten) 3200K atrofida bo'ladi. Video yozuvda bir necha xil yoritish turlari birga ishlatilsa, tasvirda rang balansi buzilishi mumkin. Shuning uchun **white balance** sozlamasi yoritishga moslab o'rnatiladi.

Masalan:

Dasturxon ustidagi taomlarni suratga olishda iliq nur ishlatilsa, ular yanada jozibador ko'rinadi.

Texnologik mahsulotlar (kompyuterlar, telefonlar) uchun sovuq nur (ko'k rangli) professionalroq taassurot beradi.

5. Amaliy tajriba va texnik maslahatlar:

Kamera bilan bir darajada joylashgan ring light yuzni to‘liq yoritadi.

Yorug‘lik manbasini hech qachon to‘g‘ridan to‘g‘ri yuzga qaratmaslik kerak – bu ko‘zda noqulaylik tug‘diradi.

Har bir kadрни olishdan oldin sahnaning **yoritish sinovi** (lighting test) qilinadi.

Har xil joylarda ishlash uchun **portativ LED yoritkichlar** har doim yoningizda bo‘lishi lozim.

Xulosa: Videotasvirga olishda yoritish texnologiyalarining roli beqiyosdir. To‘g‘ri tanlangan va joylashtirilgan yorug‘lik nafaqat tasvir sifatini oshiradi, balki video mahsulotning tomoshabinga qanday ta’sir qilishini ham belgilaydi. Bugungi kunda mavjud bo‘lgan turli texnologiyalar har bir ijodkorga o‘z ehtiyojlariga mos yoritish yechimlarini tanlash imkonini beradi. Shu bois, har qanday video ijodkori yoritish asoslarini chuqur o‘zlashtirishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karpenko, V. (2020). *Videotasvir asoslari*. Moskva: MediaTex.
2. Brown, B. (2012). *Cinematography: Theory and Practice*. Focal Press.
3. Uzbekfilm studiyasi amaliyoti asosida olingan tajribaviy tavsiyalar, 2023.
4. Internet manbalari: www.videomaker.com, www.lightingsetups.com
5. O‘zbekiston Respublikasi OAV materiallari (2021–2024)